

Csaba László: most nem kell tartani a 2008-2009-es válság megismétlődésétől

N. Vadász Zsuzsa | 2023. március 22. 14:25 | hirklikk.hu

Ha nem következik be három hónapon belül egy nagy összeomlás a világban, ami minket maga alá temet, akkor a mostani helyzet nem fenyeget azzal, hogy az egyes bajba jutott bankok által generált helyzet gazdasági válságba csap át, bár a dolog természeténél fogva teljesen kizárni ezt sem lehet – mondja Csaba László. A közgazdász professzor azon is meglepődne, ha párhuzamot lehetne vonni a 2008-as pénzügyi válság és a most kialakult krízis között. A magyar gazdaság semmiképpen nem sérülékenyebb most, mint 2008-2009-ben volt. A forint most gyenge, s ugyan most is „eszméletlenül” laza a költségvetési politika, de „a kormányzat – nem elégségesen és rosszul kommunikálva, s rossz struktúrában, de mégiscsak – elkezdett beletaposni a fékbe”. Az uniós források felszabadításáért több olyan lépést is kellene tenni, amely szembemenne Orbán eddigi álláspontjával, „de hát Orbán többször a tanújelét adta annak, hogy gondolkodás nélkül fordul egyet”. Orbánnál a „nem, nem, soha” nem feltétlenül jelenti azt, hogy tényleg „nem, nem, soha”

Van-e hasonlóság a 2008-as pénzügyi válság és a mostani amerikai bankcsőd, valamint a svájci bankrendszer megrendítő krízis között?

Egyelőre azt olvasom és látom, a kettő abban az értelemben azonosnak tűnik, hogy akárcsak akkor, most is egy-egy fejlett ország bankrendszerében történik a megrázkódtatás, s abban is, hogy van benne potenciál tovaterjedni. Ilyen értelemben beleillik a modellbe, ugyanakkor sok minden nagyon is eltérő. Nem látom, hogy nagyon túl lennének árazva a részvények, ellenkezőleg, a kamatemelési trend miatt a részvényárak elkezdtek lefelé menni. Azt sem látom, hogy ezúttal a bankrendszer – Amerikában legalábbis biztosan – túlterjeszkedett volna. A 2008-9-es válság idején két terület – a strukturált termékek és a lakáshitelezés – egyértelműen túlterjedt volt, amit erőteljesen támogatott az akkori kormány is. A kettő létrehozott egy olyan gyakorlatot, amikor a bankok, a befektetési alapok nem tartották be a saját szabályaikat sem. Európában hasonlóképpen, akkor a bankoknak egyik része kimondottan a lakásépítés finanszírozásában volt nyakig benne, a másik része, a bankok által alapított befektetési alapok pedig – a nem elég keresetet biztosító európai piacról inkább elvive a pénzt – az amerikai tőzsdén voltak jelen, s így egy-két kockázatos befektetés beeshetett nekik is. Nem olvastam most arról, hogy ehhez mérhető történések lettek volna, nincs az, hogy az építőiparban befektetnek, ahol elkerülhetetlen a kockázat, és a másik oldalon magas kockázatú tőzsdei instrumentumokat

vesznek, hogy nulla fölé kerüljenek. S bár nem nézem reggeltől estig a híreket, de az eddig olvasottakból számomra úgy tűnik, hogy elszigetelt jelenségről van ezúttal szó. Egy sajátos vevőkörrel rendelkező meghatározott bank, aminek már régóta a hírért költötték, bajba jutott. Összességében tehát: meg lennék lepődve, ha párhuzamot lehetne vonni 2008-9 és 2023 között. Most más a helyzet.

A 2008-as pénzügyi válság átgűrűzött más területekre is, és gazdasági válságba csapott át. A mostani is fenyeget ezzel?

Azt gondolom, hogy nem. Ha nem következik be három hónapon belül egy nagy összeomlás a világban, ami minket maga alá temet, akkor nem. Emlékeztetni szeretnék arra, hogy az akkori válság után 12 évvel jött a Covid, ami előtt én is a huhogók táborát erősítettem egy esedékes pénzügyi válság eljövételével. De megvolt a 12 év, amikor jött a válság. A Covid-válságnak azonban egyértelműen egy külső sokk – a lezárások – volt az oka, s amikor véget értek a lezárások, akkor visszaállt a rend. Eközben persze egy csomó pénzügyi befektetés tönkrement, mert rosszul viselte azt a bizonyos másfél évet, de az egy másik történet volt. Ott akkor a Covid volt a külső sokk, annak a hatására megvolt a pénzügyi válság, s amikor a külső sokk elmúlt, akkor elmúlt a pénzügyi válság is.

És ebből az következne, hogy most nem lesz globális válság?

Egyszerűen nem gondolom, hogy az azóta eltelt két évben elérkezett volna az ideje egy újabb válságnak. Sem ebből nem következik, sem abból, amit eddig láttunk. Ugyanakkor azt azért nem lehet teljes bizonyossággal kijelenteni, hogy nem lesz valami komolyabb krízis. Amúgy pontosan ez a viták tárgya, vagyis, hogy nem lehet megmondani előre azt sem, meddig kell emelni a kamatokat. Ahogy az amerikai jegybank szerepét betöltő FED elnöke, Jerome Powell mondta: addig emel, amíg szükséges, de azt persze nem tudjuk, hogy mennyi az annyi. Fél éve azt mondták, hogy elérte már a csúcst, de kiderült, hogy mégsem, mert a FED a munkaerőpiaci adatokat nézi, ott pedig nincs jele annak, hogy a feszült helyzet enyhülne. Ki kell emelni, s velejárója is mindennek, hogy a tőzsdének sem tesz ez jót, hiszen onnan átmegy a pénz a bankokba – de ezzel együtt is az a véleményem, hogy ez a mostani egy más történet, mint amilyen a 2008-9-es vagy a Covid-válság volt.

És a magyarokat leginkább érdeklő kérdés: 2008-ban odacsapott minket a globális válság, akkor az IMF+WB+EU mentett meg minket a rosszabbtól. Akkor gyenge volt a gazdaság, az egekben az eladósodottság, ha jól emlékszem ikerdeficit volt, s általános a bizalomvesztés a magyar kormány iránt, idehaza és külföldön is. Erre az akkori ellenzék – a mai kormánypárt – még rá is játszott. És most mi a helyzet? Jobb, olyan vagy rosszabb?

Annál semmiképpen nem sérülékenyebb a magyar gazdaság most, mint akkor volt. Hogy mást ne mondjak, akkor a forint túl volt értékelve. Emlékszem, milyen éles vitákat folytattam a Monetáris Tanács akkori tagjaival arról, reális várakozás-e, hogy az euró-árfolyam 220 forint lesz. Azért akarták

eltörölni az árfolyamsávot mert a forint erősödött, s hogy égensék meg magukat azok, akik erre játszottak. Persze a modellben ez így van – mondogattam –, de Magyarország nem is egy kicsit olyan, mint Argentína. Rendkívül laza volt akkor a költségvetési politika – merthogy azért nem csak a monetáris politikai oldalát kell nézni a teljes képnek. Ilyenkor pedig – mondogattam is – csak idő kérdése, hogy erősödjön a támadás a forint ellen. Ez pedig be is következett, s a két vége közül az alsóhoz került a forint árfolyama: 2010-ben, amikor Matolcsy György a kormányváltás után gazdasági miniszter lett, akkor hirtelen 317 forintra gyengült az árfolyam.

Azért ebben Kósa Lajosnak elévülhetetlen szerepe volt. A Fidesz akkori ügyvezető alelnöke egy konferencián azt mondta: kicsin múlik, hogy nincs államcsőd, s hazánk könnyen Görögország sorsára juthat. Ez pedig a lejtőre, a [380 forintos árfolyam](#) közelébe küldte a forintot a devizapiacra.

Ez igaz, de a forint akkor már eleve gyengülésnek indult.

Visszatérve az ön által is említett laza költségvetési politikára, az akkor és most is jellemző volt. Mitől más akkor a mostani helyzet?

Tény és való, a költségvetési politikai most is eszméletlenül laza. Nem is értem Varga Mihály pénzügyminisztert, hogyan gondolja, hogy büszke lehet egy 4,5 százalékos növekedés mellett 6 százalékos költségvetési deficitre. De azért a költségvetés mégsem annyira laza, mint 2008-9-ben, Veres János idején volt. Ráadásul most a kormány – nem elégségesen és rosszul kommunikálva, s rossz struktúrában, de mégiscsak – elkezdett beletaposni a fékbe. S ez fontos. Mert ha nincs közvetlen válságveszély, akkor a piacok számára a hiány konkrét mértékénél fontosabb az, hogy a kormány tisztában van a helyzet súlyosságával, s nem csak készül lépéseket tenni, de tesz is. Az pedig szemmel látható, hogy a kabinet belelépett a fékbe. Ezért most derülátóbb lennék, de azért nem mernék határidős ügyletbe fogni.

Van még valami, ami erősíti az optimizmusát?

A forint most gyenge, nincs túlerősödve, a költségvetési politikai a jelét adta annak, hogy a fékre lép – bár persze, hogy konkrétan mi jön még, azt majd csak a következő hetekben láthatjuk meg. De gyanítom, lesznek még lépések, ha nem is a forint erősítése miatt, hanem azért, hogy megmutassák az Európai Uniónak: ebben a legjobb tanulók igyekszünk lenni. Ennek pedig megvan az a kedvező mellékhatása, hogy a pénzpiac is látja ezt. Emiatt a helyzet nem annyira rossz, mint 2008-ban volt.

Milyen szerepet játszanak a visszatartott uniós pénzek, pontosabban a csapok kinyitásának a lehetősége?

Szerepet játszik a „derülátásban” az is, hogy Magyarország nem vetett még teljesen keresztet az uniós pénzekre sem. Sőt, három hónappal ezelőtt az is elhangzott már, hogy a korábbi állásponttól eltérően,

az újjáépítési pénzeknek nem csak a vissza nem térítendő részeire, hanem a kedvezményes hiteleire is igényt tart a kormány. Nem azt mondom, hogy szuper jó lépések történtek is már, de legalább voltak üzenetek az üzenetekről. Ha elkezdődne valami, ha születne egyfajta megállapodás az újjáépítési alapról, a jogállamisági eljárás elhalasztásáról, felfüggesztéséről, akkor ezek együttesen azt jelentenék, hogy kinyílnának az uniós pénzcseppek.

Ezek szerint nem kell a magyaroknak most szoronganiuk? Legalábbis emiatt nem kell?

Amit látok, most – szemben a 2008-9-es helyzettel – nem nagyon lógunk ki a többi uniós és feltörekvő piac sorából. Most nem gondolom elkerülhetetlennek a forint elleni támadást, de persze kizárni nem lehet.

Mit kellene – hogy úgy mondjam – proaktívan tennie a magyar fiskális és monetáris politika felelőseinek, elkerülendő a válságot?

Ha a felelősök helyében lennék, akkor ezerrel azon dolgoznék, hogy a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyminisztérium együttesen jelenjen meg, együtt dolgozzon az árstabilizáció érdekében. Hiszen a pénzpiacnak sokszor az fontosabb, hogy mit mondanak, mint az, hogy mit látnak. Üzenhetnének megnyugtató dolgokat, ráadásul ezek egyikébe se roppanna bele a NER.

Azért egy-egy a bajt egyértelműen elismerő megszorításhoz Orbánnak magával szembe kellene mennie. Hiszen ő az, aki váltig hirdette és hirdeti, hogy a megszorítás csak a baloldal eszköze, ők soha, semmilyen körülmények között nem hajlandók arra.

De hát Orbánról tudjuk, többször a tanújelét adta annak, hogy ha egyszer valami az eszébe jut, akkor gondolkodás nélkül fordul egyet. A sok példa közül az egyik az Internetadó lehet, egy másik a boltok vasárnapi zárva tartása, de ha nem akarunk ennyire visszamenni az időben, akkor említhetném az üzemanyag-ársapka eltörlését is. Ami ez utóbbit illeti, folyamatosan azt mondogatták, hogy nem törlik el, ezt a hitelességük alapjának mondták, majd egyszer csak egy focimeccs végén, hirtelen összerántottak egy sajtótájékoztatót, amin bejelentették, hogy felszabadítják az árakat. A rendelet azonnal meg is jelent, és 30 percen belül már hatályba is lépett. Egyszerre benne van a gyakorlat, hogy „nem, nem, soha”, illetve az, hogy „dehogynem”. Mindezzel csak azt akarom mondani, hogy ha akarnak, akkor tudnak változtatni.

Továbbra is úgy vélem, arcvesztés nélkül ezt nagyon nehezen tudná Orbán megúszni, ha egyáltalán.

Amiket elmondtam, azok közül az egyik sem olyan, amit nem lehetne megúszni. S különben is, ez már elkezdődött az üzemanyag-ársapka eltörlésével. Láthattuk már, ha akarnak lépni, bármilyen fájdalmas is legyen az a lépés, azt megúszják. A fentiek nem nevezhetők forradalmi fordulatnak, bármikor hivatkozhatnak arra, hogy mindig mondták, fenntartják a költségvetés egyensúlyát, s különben is, az

inflációt tekintik a legfőbb ellenségüknek, arról nem szólva, hogy mindig jóba akartak lenni az Európai Bizottsággal, amely a költségvetési szigor híve. Nem tudom megítélni, de láttunk már olyat – a 8. és a 9. szankciós csomagnál például –, hogy azt hangoztatták Orbánék, hogy „nem, nem, soha”, de valahogy mégis csak megszavazódtak ezek a csomagok. Ezzel nem azt mondom, hogy az a helyes tárgyalási taktika, hogy mielőtt elutazik, megüzeni, miben nem enged. Nincs olyan nyugati lap, amely ne arról írna, hogy a magyar kormány mindent szabotál, és ez nem jó.

Ön szerint reális az, hogy Orbán mindenben enged az Európai Unióval szemben is, csak hogy pénzhez jusson, ami nélkül szinte lehetetlen helyzetbe jutna?

Lehet tenni annyi és olyan engedményt, amivel az Európai Bizottság megelégszik. A Portfólió szokta azt írni, hogy az Európai Bizottság olyanokból áll, akik üzletet szeretnek kötni, aláírják, pezsgőt bontanak stb. Emiatt is azt hinném, hogy őket meg lehetne nyerni már kis engedményekkel is, csak hogy fel tudják sorakoztatni, mint például, hogy a miniszterek kikerülnek az egyetemi alapítványok kuratóriumaiból – pedig meggyőződésem, hogy ettől nem lesz nagyobb például a Corvinus Egyetem önállósága. De Orbánék mégiscsak tettek egy engedményt. Az ilyen engedmények nem tartalmi jellegűek, s képviselhetők a Fidesz és az államapparátus felé. Megjegyzem, a Martonyi-korszakban a lényegét tekintve nem volt más a magyar külpolitika, mint most, csak éppen más volt a stílus, s olyan kérdésekben meg lehetett egyezni, amikben nem volt áthidalhatatlan ellentét. Amiről beszéltünk, az a pénzügyi megállapodás, az, hogy elinduljanak az uniós pénzek Magyarországra. Ha megszületik egy megállapodás, akkor annak az első részletét átutalják, de ha akarják, a másodikat már visszatárolhatják, majd a harmadikat ismét rendelkezésre bocsátják stb. Szerintem ezt akarja Brüsszel elérni. Ezt pedig meg lehet csinálni. Úgy vélem, hogy inkább nagy számú, mint nagy jelentőségű gesztussal el lehetne érni, hogy a pénzpiacok megnyugodjanak, ahhoz nem kell teljes körű megállapodás az EU-val, csak az, hogy legyen valami.